

Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ACTA PAEDAGOGICA VOLYNIENSES

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Вітюк Валентина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна – *головний редактор*

Семенов Олександр Сергійович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Кузава Ірина Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Половіна Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Гудима Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, керівник навчально-методичного відділу, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Онопрієнко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки НАПН України, Україна

Рібцун Юлія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу логопедії, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Україна

Алієва Нармін Абульфазівна, доктор філологічних наук, доцент, головний науковий співробітник, Інститут мовознавства імені І. Насімі Національної академії наук Азербайджану, Азербайджан

Ахмадов Гумеїр, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри підготовки науково-педагогічних кадрів, Інститут освіти Азербайджанської Республіки, Азербайджан

Букова Алена, доктор філософії, Інститут фізичного виховання та спорту, Університет імені Павла Йозефа Шафарика в Кошице, Словаччина

Хояк Малгожата, доктор, співробітник Інституту педагогіки, факультету педагогіки та психології, координатор групи із взаємодії з зовнішнім середовищем факультету педагогіки та психології, завідувач науково-дослідної лабораторії нейроосвіти Міждисциплінарної дослідної групи «NeuroEduLab», Університет Марі Кюрі-Склодовської, Республіка Польща

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
27 серпня 2026 р., № 12

Науковий журнал «Acta Paedagogica Volynienses»
zareєстровано Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
№ 1834 від 21.12.2023 року.

Ідентифікатор медіа: R30-02328

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Волинський національний університет імені Лесі Українки
(просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, post@vnu.edu.ua, тел. +38 (0332) 72-01-23).

Періодичність: 6 разів на рік.

Мови видання: українська, англійська, німецька, польська, іспанська, французька, болгарська.

«Acta Paedagogica Volynienses» включено до Переліку наукових фахових видань України
категорії Б у кластері розвиток людського капіталу, соціальні науки та журналістика
(спеціальності А1 – Освітні науки, А2 – Дошкільна освіта, А3 – Початкова освіта,
А6 – Спеціальна освіта) відповідно до Наказу МОН України № 928 від 11.06.2026 (додаток 12).

Офіційний сайт видання: www.journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1
ОСВІТНІ НАУКИ**Олександр АНТОНЧУК**НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 3**Роман БЕРЕЗА, Олександр ГЕРУС, Олег ГОДОВАНСЬКИЙ**

ІНТРОСПЕКЦІЯ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ ВИХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....10

Володимир ДОВГОПОЛСУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБІТНІХ АВІАЦІЙНИХ ІНЖЕНЕРІВ У ЧИТАННІ ТА ПИСЬМІ..... 17**Ірина ЗАБІЯКА**

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....27

Станіслав КАРАМАН, Ольга КАРАМАНПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РІЗНОВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ У РЕАЛІЯХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЬОГОДЕННЯ...33**Петро КРАВЧЕНКО, Богдан ДЕШКО, Василь ФАЗАН**ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ
ЯК ВИЯВ ЛЮБОВІ ГОСПОДА БОГА ДО СВОГО ТВОРІННЯ.....40**Тетяна КРІПАК**ШЛЯХИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ РЕФОРМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
(ДОСВІД КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)..... 48**Сергій МАМИЧЕНКО**ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕТОДОЛОГІЇ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ:
ОСОБЛИВОСТІ Й ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.).....57**Ольга ОГІРКО, Наталія ГАЛАЙКО, Тарас РУДИЙ**ДИСКРЕТНО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО
МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....65**Віра СТРЮКОВА**МОДЕЛЬ ПЕРЕВЕРНУТОГО КЛАСУ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ:
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....74**Олена ТИМОШЕНКО, Сергій ЯГОДЗІНСЬКИЙ, Анатолій КОЗИНЕЦЬ**ГІБРИДНА МОДЕЛЬ БЕЗПЕРЕРВНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧІВ
ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....84**Роман ФРАНКІВ, Артем ВІТЮК**ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ ТА ДИЗАЙНЕРІВ.....93РОЗДІЛ 2
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА**Юлія ВОЛИНЕЦЬ, Надія СТАДНІК, Ірина ТОВТ, Тетяна ПАНЧЕНКО**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СЕНДПЛЕЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....104**Ірина ГРЕЧИШКІНА, Тамара МАРКОТЕНКО**МОВНО-МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ.....113**Марина ДЕМЧЕНКО**ВЕБ-ВІКТОРИНА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....121**Ольга НЕГРІЙ**СЕКСУАЛЬНА ОСВІТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....127

Ірина НЕГРІЙ

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТВОРАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....135

Олена ПОЛОВІНА, Наталія ГОЛОТА, Тетяна ШИНКАР

ВПЛИВ ОСВІТНІХ ВТРАТ НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....144

РОЗДІЛ 3

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Світлана АТАМАНСЬКА, Роксолан ДЕРЕГА

ОСВІТА БЕЗ НАДЛИШКОВОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ФОРМУВАННЯ «ПОВІЛЬНОГО» МИСЛЕННЯ,
ДОВГОЇ УВАГИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....152

Валентина ВІТЮК

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНІК ЧИТАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....161

Оксана ДАНИЛЮК

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ167

Наталія ІОВХІМЧУК, Тетяна ЗДІХОВСЬКА

РИТОРИЧНА ЕТИКА ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....172

Леся КОЛТОК

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....178

Світлана ПРОХОРЕНКО

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ.....183

Марта ПРОЦ, Наталія ЯРЕМЧУК

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ.....189

Наталія СІРАНЧУК, Світлана РОМАНЮК

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....196

Людмила ШВИДУН

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ВПРАВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....208

РОЗДІЛ 4

СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Лариса ВОРОНА, Ірина МАКАРЕНКО, Анастасія МОРДОВЦЕВА

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....216

Olena GAYEVSKA

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF MEMORY: DIGITAL TECHNOLOGIES SUPPORTING
DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH ASD225

Ірина КУЗАВА

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ
В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....244

Наталія РОМАНИШИН

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ СТАНІВ НЕДОРОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ.....251

CONTENTS

SECTION 1 EDUCATIONAL SCIENCES

Oleksander ANTONCHUK EDUCATIONAL PRACTICE AS AN IMPORTANT STAGE OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF A UKRAINIAN LANGUAGE TEACHER.....	3
Roman BEREZA, Oleksandr HERUS, Oleh HODOVANSKYI INTROSPECTION AS A METHOD OF DEVELOPING THE EDUCATIONAL CULTURE OF MILITARY PERSONNEL.....	10
Volodymyr DOVHOPOL CONTEMPORARY APPROACHES TO DEVELOPING THE ENGLISH-LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE AVIATION ENGINEERS IN READING AND WRITING.....	17
Iryna ZABIŁAKA VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN EUROPEAN UNION COUNTRIES.....	27
Stanislav KARAMAN, Olha KARAMAN PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING HEALTH-PRESERVING COMPETENCE AMONG LEARNERS OF DIFFERENT AGE CATEGORIES IN THE REALITIES OF TODAY'S UNCERTAIN WORLD.....	33
Petro KRAVCHENKO, Bogdan DESHKO, Vasyl FAZAN AN EDUCATIONAL AND PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE ON THE HOLY GOSPEL AS A MANIFESTATION OF THE LORD GOD'S LOVE FOR HIS CREATION.....	40
Tetiana KRIPAK WAYS OF CAREER GUIDANCE FOR STUDENTS AS AN IMPORTANT COMPONENT OF EDUCATION REFORM IN UKRAINE (EXPERIENCE OF KRYVYI RIH URBAN TERRITORIAL COMMUNITY).....	48
Serhii MAMYCHENKO THE CONCEPTUAL AND TERMINOLOGICAL DIMENSION OF HIGHER EDUCATION PEDAGOGY METHODOLOGY: DEVELOPMENT FEATURES AND TRENDS (LATE 20TH – EARLY 21ST CENTURY).....	57
Olha OHIRKO, Nataliia HALAIKO, Taras RUDYY DISCRETE-MATHEMATICAL METHODS AS A BASIS FOR THE FORMATION OF ALGORITHMIC THINKING OF IT SPECIALTY STUDENTS.....	65
Vira STRIUKOVA THE FLIPPED CLASSROOM MODEL IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: CURRENT TRENDS AND FUTURE PROSPECTS.....	74
Olena TYMOSHENKO, Serhii YAHODZINSKYI, Anatolii KOZYNEC HYBRID CONTINUOUS SUPPORT MODEL FOR PART-TIME STUDENTS IN HIGHER EDUCATION.....	84
Roman FRANKIV, Artem VITIUK THE USE OF PROJECT-BASED TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE ARCHITECTS AND DESIGNERS.....	93

SECTION 2 PRESCHOOL EDUCATION

Yuliia VOLYNETS, Nadiia STADNIK, Iryna TOVT, Tetiana PANCHENKO PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR TODDLERS' ADAPTATION TO PRESCHOOL EDUCATION THROUGH SANDPLAY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CHALLENGES.....	104
Iryna HRECHYSHKINA, Tamara MARKOTENKO LANGUAGE AND SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN AS PREPARATION FOR SCHOOL: THEORETICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL GUIDELINES.....	113
Maryna DEMCHENKO WEB QUIZ AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALIFICATIONS OF PRESCHOOL EDUCATION TEACHERS.....	121

Olha NEHRII

SEXUAL EDUCATION OF PRESCHOOL-AGED CHILDREN IN UKRAINE: CURRENT STATE AND FUTURE PROSPECTS.....	127
--	-----

Iryna NEHRII

FORMATION OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN THROUGH WORKS OF UKRAINIAN CHILDREN'S LITERATURE.....	135
---	-----

Olena POLOVINA, Natalya HOLOTA, Tetiana SHYNKAR

THE IMPACT OF EDUCATIONAL LOSSES ON THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATORS.....	144
--	-----

SECTION 3

PRIMARY EDUCATION

Svitlana ATAMANSKA, Roksolan DEREGA

EDUCATION WITHOUT EXCESSIVE DIGITALIZATION: FORMATION OF "SLOW" THINKING, LONG ATTENTION, AND EDUCATIONAL INDEPENDENCE IN PRIMARY SCHOOL.....	152
--	-----

Valentyna VITIUK

USING MODERN READING TECHNIQUES WHEN STUDYING LYRIC WORKS IN PRIMARY SCHOOL	161
--	-----

Oksana DANYLIUK

DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITHIN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL THROUGH THE STUDY OF PHONETICS.....	167
---	-----

Nataliia IOVKHIMCHUK, Tetiana ZDIKHOVSKA

RHETORICAL ETHICS OF A TEACHER IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING THE NEW UKRAINIAN SCHOOL CONCEPT.....	172
--	-----

Lesia KOLTOK

FORMATION OF COMMUNICATIVE SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE COURSE «I EXPLORE THE WORLD».....	178
---	-----

Svitlana PROKHORENKO

MEDIA LITERACY IN THE CONTEMPORARY EDUCATIONAL PARADIGM.....	183
--	-----

Marta PROTS, Nataliya YAREMCHUK

INTEGRATED LEARNING AS A STRATEGY FOR IMPLEMENTING THE ACTIVITY-BASED APPROACH.....	189
--	-----

Nataliia SIRANCHUK, Svitlana ROMANYUK

THE TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	196
---	-----

Lyudmila SHVYDUN

METHODOLOGY OF USING PHILOSOPHICAL EXERCISES IN THE PROCESS OF FORMING CIVIC COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOLPIECES.....	208
---	-----

SECTION 4

SPECIAL EDUCATION

Larisa VORONA, Iryna MAKARENKO, Anastasia MORDOVTSEVA

INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE LEARNING.....	216
--	-----

Olena GAYEVSKA

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF MEMORY: DIGITAL TECHNOLOGIES SUPPORTNG DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH ASD	225
---	-----

Iryna KUZAVA

ORGANIZATION OF PHYSICAL EDUCATION OF CHILDREN WITH COMPLEX DISORDERS IN THE CONDITIONS OF MODERN EDUCATION.....	244
---	-----

Nataliia ROMANYSHYN

SCIENTIFIC-THEORETICAL ANALISYS OF DOMESTIC AND FOREIGN RESEARCH ON THE CLASSIFICATION OF SPEECH UNDERDEVELOPMENT CONDITIONS.....	251
--	-----

ACTA PAEDAGOGICA VOLYNIENSES

Випуск 3

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Оксана Іванівна Молодецька

Дата розміщення онлайн – 08.09.2026 р. Дата друку – 15.09.2026 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 30,45. Замов. № 0926/703.
Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

УДК 373.2.015.31:172.15:821.161.2-93

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.17>**Ірина НЕГРІЙ**

аспірантка III курсу спеціальності «A2 Дошкільна освіта» кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Україна, 69000

ORCID: 0009-0002-3019-2173

Бібліографічний опис статті: Негрій, І. (2026) Формування української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку творами української дитячої літератури. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 135–143, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.17>

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТВОРАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню виховного потенціалу сучасної української дитячої літератури у формуванні основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Актуальність дослідження зумовлена сучасними соціокультурними викликами, пов'язаними з повномасштабною війною Російської Федерації проти України, процесами вимушеної міграції, інформаційним тиском та необхідністю збереження національно-культурної ідентичності підростаючого покоління. У статті наголошено, що старший дошкільний вік є чутливим періодом для формування первинних уявлень про національну належність, рідну мову, культуру, історичну пам'ять і державність. Проаналізовано законодавчу та нормативно-правову базу України у сфері освіти й національно-патріотичного виховання, а також наукові підходи до тлумачення понять «дитяча література» та «література для дітей». У межах дослідження проаналізовано сучасні українські художні твори для дітей старшого дошкільного віку, зокрема віршований твір В. Чернишенка «Битва за місто» (2022), пізнавальне видання В. Скрипника «Найцікавіше про Україну та її героїв» (2022), художні оповідання О. Скуловатової «Дітлахи. Незламні історії» (2024), книгу З. Живки «Пес Патрон. Маленька історія про велику мрію» (2022), а також пізнавально-виховні видання О. Зав'язкіна «Я люблю свою країну. Дітям про державу та Конституцію» (2020), Ю. Каспарової та Ю. Ран «Читаємо про Україну» (2024). Обґрунтовано роль української мови як маркера національної ідентичності та значення сучасних українських дитячих художніх творів у формуванні ціннісних орієнтацій, патріотичних почуттів і емоційної стійкості дітей. Особливу увагу приділено репрезентації багатовимірного образу героя в сучасній дитячій літературі – образам історичних постатей і Захисників і Захисниць України, дітей як носіїв повсякденного героїзму, а також персоніфікованих образів тварин, близьких і зрозумілих дитячому сприйняттю. Зроблено висновок, що системне використання сучасної української дитячої літератури в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та сімейному читанні є ефективним засобом формування основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: старший дошкільний вік, українська національна ідентичність, національна ідентичність, патріотичне виховання, українська мова, дитяча література, художній образ.

Iryna NEHRII

3rd year Postgraduate Student in the Specialty "A2 Preschool Education" at the Department of Preschool Education and Social Work, Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University, Naukovoho Mistechka str., 59, Zaporizhzhia, Ukraine, 69000

ORCID: 0009-0002-3019-2173

To cite this article: Nehrii, I. (2026). Formuvannia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti u ditei starshoho doshkilnoho viku tvoramy ukrainskoi dytiachoi literatury [Formation of Ukrainian national identity in older preschool children through works of Ukrainian children's literature]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 135–143, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.17>

FORMATION OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN THROUGH WORKS OF UKRAINIAN CHILDREN'S LITERATURE

*This article is devoted to the theoretical substantiation of the educational potential of contemporary Ukrainian children's literature in the formation of the foundations of Ukrainian national identity in older preschool children. The relevance of the study is determined by current socio-cultural challenges associated with the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine, forced migration, information pressure, and the need to preserve the national and cultural identity of the younger generation. The article emphasizes that older preschool age is a sensitive period for the formation of primary ideas about national identity, the native language, culture, historical memory, and statehood. The legislative and regulatory framework of Ukraine in the field of education and national-patriotic education, as well as scholarly approaches to interpreting the concepts of "children's literature" and "literature for children," are analyzed. The study examines contemporary Ukrainian literary works for older preschool children, including the poetic work *Battle for the City* (2022) by V. Chernyshenko, the educational publication *The Most Interesting Facts about Ukraine and Its Heroes* (2022) by V. Skrypnyk, the collection of short stories *Children: Unbreakable Stories* (2024) by O. Skulovatova, the book *Patron the Dog: A Little Story about a Great Dream* (2022) by Z. Zhyvka, as well as the educational publications *I Love My Country: Teaching Children about the State and the Constitution* (2020) by O. Zaviatzkin and *Reading about Ukraine* (2024) by Yu. Kasparova and Yu. Ran. The article substantiates the role of the Ukrainian language as a marker of national identity and highlights the significance of contemporary Ukrainian children's literary works in shaping children's value orientations, patriotic feelings, and emotional resilience. Particular attention is paid to the representation of the multidimensional image of the hero in contemporary children's literature, including historical figures, the Defenders of Ukraine, children as embodiments of everyday heroism, and personified animal characters that are familiar and understandable to young children. It is concluded that the systematic use of contemporary Ukrainian children's literature in the educational process of preschool education institutions and in family reading serves as an effective means of forming the foundations of Ukrainian national identity in older preschool children.*

Key words: older preschool age, Ukrainian national identity, national identity, patriotic education, Ukrainian language, children's literature, literary image.

Актуальність проблеми. Старший дошкільний вік (5-6/7(8) років) – це один з найважливіших етапів у становленні особистості дитини. В період дошкільного дитинства активно формуються базові цінності, світоглядні орієнтири, мовленнєва компетентність, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу, родини та Батьківщини. Старші дошкільнята вже здатні усвідомлювати свою належність до певної соціальної спільноти, виявляти інтерес до історії, культури, традицій рідного народу, що створює сприятливі умови для закладання основ української національної ідентичності.

Освіта та виховання підростаючого покоління – це стратегічні орієнтири розвитку для сучасної України. Вище зазначене, закріплено в нормативно-правових документах, зокрема в Законах України «Про освіту» (2023), «Про дошкільну освіту» (2025) (Закон України «Про дошкільну освіту», 2025), «Про вищу освіту» (2025), які акцентують увагу на необхідності формування національної та громадянської ідентичності особистості, виховання поваги до державної мови, культури, історії й традицій українського народу на всіх рівнях освіти.

Особливе значення у контексті даного дослідження має Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентич-

ності» (2022), у якому українська національна ідентичність визначається як усвідомлення особистістю своєї належності до українського народу, прийняття його цінностей, культурної спадщини, історичної пам'яті та відповідальності за майбутнє держави. У Законі наголошується на важливості цілеспрямованого виховання української національної ідентичності з раннього дитинства як складової духовної стійкості суспільства та національної безпеки. У контексті дошкільної освіти вище згадане передбачає системну роботу з формування в дітей дошкільного віку почуття приналежності до українського народу, поваги до рідної мови, культури та історії (Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» 2022).

Актуальність проблеми значно посилилася в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Війна стала серйозним випробуванням для дітей: частина з них перебуває в зоні бойових дій, інші змушені жити в умовах вимушеної міграції та іншомовного, іншокультурного середовища. Психоемоційні травми, відчуття нестабільності, втрата звичного освітнього простору ускладнюють розвиток дитини та потребують особливо виважених педагогічних підходів.

Вище сказане свідчить про те, що сучасна українська дитяча література набуває особливого значення, виступаючи важливим засобом емоційної підтримки та збереження зв'язку дитини дошкільного віку з рідною мовою, культурою й традиціями. Дитяча література сприяє формуванню відчуття безпеки й стабільності, підтримує психоемоційний стан дошкільників. Особливої цінності набувають художні твори, які цілеспрямовано формують українську національну ідентичність, знайомлять дітей дошкільного віку з національними символами, фольклором, культурною спадщиною та народною мудрістю, виховують любов до України.

Водночас, з огляду на психоемоційний стан дітей, зокрема дошкільного віку, зумовлений наслідками війни та вимушеною міграцією, українська дитяча література має бути зорієнтованою на підтримку травмованої дитини, створення безпечного емоційного простору, відновлення почуття довіри та надії. Художні твори для дітей дошкільного віку повинні сприяти розвитку емоційної стійкості, емпатії, віри у власні сили, водночас м'яко й ненав'язливо формуючи почуття національної приналежності.

Важливою умовою ефективного впливу української дитячої літератури є відповідність віковим та психологічним особливостям старшого дошкільного віку, готовності дітей до сприйняття складних соціальних явищ і здатності до емоційного осмислення подій. Відповідно до зазначеного, особливого значення набуває використання сучасних українських дитячих творів, створених у гуманістичному, дитиноцентричному та національно зорієнтованому ключі.

Натомість недоцільним є використання художніх текстів, ідейно та ціннісно пов'язаних із застарілими ідеологічними наративами, зокрема тих, що відтворюють радянську та російську модель виховання або героїзують образи, не співзвучні з сучасними національними цінностями та реаліями українського суспільства. Література для дітей повинна відповідати психологічним потребам сучасної української дитини і допомагати батькам/опікунам та педагогам-вихователям формувати українську національну ідентичність.

Отже, актуалізується потреба в науково обґрунтованому доборі сучасної української

дитячої літератури, яка є сучасною за змістом, національно зорієнтованою, психологічно безпечною та здатною виконувати не лише виховну, а й підтримувальну функцію в роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Сучасні українські дитячі твори мають цілеспрямовано формувати основи української національної ідентичності, сприяти усвідомленню дитиною своєї належності до українського народу, позитивному прийняттю національних цінностей, мови, культури, традицій та історичної пам'яті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку та функціонування української дитячої літератури досліджували педагоги, літературознавці та дослідники в окремих аспектах окресленого, а саме:

- поняття «дитяча література» та «література для дітей»

- обґрунтовували й уточнювали О. Галич, Є. Васильєв, Л. Кіліченко, Ю. Ковалів, О. Ткаченко, В. Назарець, О. Пелех (Пелех, 2015), Ю. Філіп;

- особливості роботи дітей дошкільного віку з художніми творами

- аналізували А. Богуш, Л. Гурович, В. Сухомлинський, О. Запорожець, О. Концева;

- українську літературу для дітей дошкільного віку вивчали

- Г. Атрошенко, О. Білецький, Н. Гавриш, Н. Богданець-Білокаленко, О. Монке;

- дитячу українську літературу як засіб патріотичного виховання в

- дошкільному віці розкривали О. Гавриш (Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят..., 2022), О. Косенчук, О. Ступак, Л. Шкрептієнко, М. Піковська, Л. Іщенко, Т. Журавко;

- питання формування національної ідентичності та патріотичного

- виховання дітей дошкільного віку системно висвітлювали у своїх працях І. Бех (Бех, 2014), К. Чорна, К. Журба, В. Ляпунова, О. Рейпольська (Рейпольська, 2024, с. 28), Д. Олійник.

Водночас, попри наявність наукових напрацювань, проблема цілеспрямованого використання української літератури для дітей як засобу формування української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку в умовах сучасних соціальних викликів залишається недостатньо дослідженою, що зумовлює потребу подальшого вивчення цієї теми.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати виховний потенціал сучасних українських творів дитячої літератури, які в умовах сучасної суспільної ситуації в Україні, сприяють формуванню основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж обґрунтувати та репрезентувати добірку сучасних українських творів дитячої літератури, які, на нашу думку, є найбільш репрезентативними зразками формування української національної ідентичності в сучасних умовах для дітей старшого дошкільного віку, вважаємо за доцільне окреслити понятійно-термінологічну основу дослідження та уточнити ключові дефініції.

У межах даного наукового пошуку дитяча література трактується як сукупність художніх творів, адресованих дитячій аудиторії, створених з урахуванням вікових, психологічних і емоційних особливостей розвитку дитини та спрямованих на становлення її особистості, формування ціннісних орієнтацій, світоглядних уявлень і соціального досвіду. Дитячі художні твори поєднують естетичну, виховну, пізнавальну й соціалізуючу функції, що набуває особливої значущості саме в період дошкільного дитинства (Бех, 2014).

Водночас у сучасному літературознавстві поняття «дитяча література» залишається дискусійним і трактується неоднозначно. У довідникових та енциклопедичних джерелах зафіксовано розмежування термінів «дитяча література» і «література для дітей». Відповідно до «Літературознавчої енциклопедії» (автор укладач – Ю. Ковалів) пропонується вужче розуміння дитячої літератури як усної й писемної словесності, створеної безпосередньо дітьми. Відповідно до визначення поняття, яке розміщене в енциклопедії, до дитячої літератури належать жанри дитячого фольклору, тісно пов'язані з ігровою діяльністю, а також перші літературні спроби юних авторів, представлені в дитячій періодиці. Зазначені тексти характеризуються синкретизмом, специфічною художньою формою, тяжінням до ритмізованого мовлення, мовної гри та вільного фантазування (Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1., 2007).

З огляду на мету нашого дослідження, термін «дитяча література» вживається у шир-

шому значенні – як художні твори, спеціально створені дорослими авторами для дітей і спрямовані на їхній духовний, мовний та ціннісно-світоглядний розвиток. У такому контексті дитяча література постає важливим культурним і виховним інструментом формування української національної ідентичності дітей старшого дошкільного віку.

Окреслене теоретичне розуміння дитячої літератури знаходить своє підтвердження й у поглядах сучасних письменників-практиків, які безпосередньо працюють із дошкільною читацькою аудиторією. Важливими для розуміння специфіки сучасної української дитячої літератури для дітей дошкільного віку є міркування І. Андрусика, який акцентує увагу на психологічній та виховній спрямованості творів для наймолодших читачів. На думку автора, література для дітей дошкільного віку має насамперед приносити дитині радість і водночас бути корисною для її розвитку, поєднуючи емоційний комфорт із формуванням соціального досвіду. І. Андусик підкреслює, що художні твори для так званих «садочкових» дітей мають відповідати віковим можливостям сприймання, зокрема бути невеликими за обсягом, сюжетно простими та психологічно зрозумілими (Ковалевська, 2013).

Зазначені підходи до створення та сприймання дитячих літературних творів є особливо значущими у контексті виховання патріотичних почуттів і формування національної ідентичності, що потребує чіткого ціннісного наповнення художнього тексту. У цьому зв'язку важливою є концептуальна позиція українських учених І. Бека та К. Чорної, відповідно до якої патріотизм постає як інтегративна ціннісна характеристика особистості, що виявляється в усвідомленій любові до Батьківщини та українського народу, відповідальному ставленні до спільного й особистого блага, активному сприянні процесам становлення та утвердження України як суверенної, правової, демократичної й соціальної держави, а також у готовності особистості служити державі, захищати її незалежність і пов'язувати власну життєву перспективу з історичною долею країни (Bekh, 2014).

Розвиваючи означені теоретичні положення, доцільно звернутися й до сучасних досліджень, присвячених безпосередньо проблемі національної ідентичності в дошкільному

віці. Зокрема, цінною для нашого дослідження є думка О. Рейпольської, яка розглядає національну ідентичність як складову загальної ідентичності особистості, що забезпечує усвідомлення належності до нації та об'єднує людей на основі спільної мови, культури й історичної пам'яті. Дослідник наголошує, що національна ідентичність не є вродженою рисою, а формується поступово в процесі соціалізації через усвідомлення етнічного походження, родинних коренів, зв'язку з рідною землею, національними символами й державою. У контексті дошкільного дитинства важливим є виховання готовності дитини до національно-патріотичної діяльності з урахуванням її вікових можливостей, що набуває особливої актуальності в сучасних суспільних умовах (Рейпольська, 2024, с. 28).

Доцільно, на нашу думку, розглянути практичні напрацювання у сфері дошкільної освіти. У «Хрестоматії» до парціальної програми з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку «Моя країна – Україна» (2022), підготовленої за редакцією О. Гавриш та О. Косенчук, наголошується на важливості цілеспрямованого використання художнього слова у формуванні патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. У виданні підкреслюється, що через фольклорні й літературні тексти, насичені національними образами, символами, мовними та культурними маркерами, дитина поступово усвідомлює свою належність до українського народу, засвоює цінності рідної культури й формує позитивне емоційне ставлення до України. Художнє слово розглядається укладачами як ефективний засіб передачі історичної пам'яті, національного досвіду та моральних орієнтирів, що сприяє становленню основ національної ідентичності на етапі дошкільного дитинства (Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят..., 2022).

Відповідно, українську дитячу літературу в дослідженні розглядаємо як художні твори українських письменників, у яких репрезентовано національні цінності, культурні традиції, історичну пам'ять і світоглядні орієнтири українського народу. Визначальною характеристикою таких творів є їх мовне оформлення, оскільки саме українська мова виступає ключовим чинником формування української національної ідентичності дитини. Принциповою

умовою формування української національної ідентичності засобами літератури є створення та використання дитячих художніх творів українською мовою. Мова в цьому контексті постає не лише як інструмент комунікації, а як маркер національної належності, носій культурної пам'яті та засіб ідентифікації. Через художній текст українською мовою дитина засвоює мовні норми, формує позитивне емоційно-ціннісне ставлення до рідної мови та усвідомлює її значення як складника національної культури. Водночас у сучасній українській дитячій літературі може мати місце обмежене, контекстуально зумовлене використання іншомовних елементів, зокрема російськомовних слів або висловів. Згадані мовні вкраплення застосовуються авторами з чіткою художньо-виховною метою – для акцентування образу «чужого», зокрема під час зображення російських загарбників чи носіїв ворожої ідеології. Подібний прийом сприяє формуванню у дитини здатності інтуїтивно розрізняти «своє» і «чуже», підкреслює ціннісну протилежність персонажів та посилює ідентифікаційний потенціал твору.

Вище зазначене можна простежити у віршованому творі В. Чернишенка «Битва за місто» (2022), який у художній формі репрезентує події кінця лютого 2022 року. Твір призначений для дітей середнього та старшого дошкільного віку. Автор адаптує воєнну тематику до дитячого сприйняття, поєднуючи реальні історичні події з ігровими образами, близькими та зрозумілими дітям дошкільного віку. Визначальну роль у художньому дитячому творі відіграє мовний чинник: позитивні персонажі спілкуються українською мовою, що постає як природне середовище «свого» простору – рідного міста, збудованого власноруч і наповненого життям: «Вітаю! Мене Привид звати. Я прилетів вас рятувати!» (Чернишенко, 2022).

Натомість образи ворогів марковані російськомовними висловами, які навмисно введені в текст як мовні сигнали «чужого». Протиставлення мовних кодів має чітко окреслену художньо-виховну функцію та відповідає принципу контекстуально зумовленого використання іншомовних елементів. Через мову дитина інтуїтивно зчитує ціннісну протилежність персонажів, що сприяє формуванню первинних уявлень про національну належність і моральний вибір: «Ану, малявка, аткатись! Сейчас я вас

бегом спасу. Мір приніс і все снесу!...» (Чернишенко, 2022).

Важливим складником формування української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку є ознайомлення з поняттям «герой» та усвідомлення його значення у житті суспільства й держави. У доступній для дітей формі сучасна українська дитяча література пояснює, хто такі герої, чому їх вчинки є важливими та якими моральними якостями вони наділені. Через адаптовані розповіді та пізнавальні тексти діти старшого дошкільного віку поступово засвоюють уявлення про мужність, відповідальність, самопожертву й любов до Батьківщини.

Зокрема, у виданні В. Скрипника «Найцікавіше про Україну та її героїв» (2022), рекомендованому для дітей 6–8 років, у доступній та педагогічно виваженій формі подано відомості про визначні постаті та події української історії. Автор знайомить дітей старшого дошкільного віку із Героями України різних історичних періодів, зокрема з Українськими січовими стрільцями як символом національно-визвольної боротьби, із Героями Небесної Сотні, які уособлюють цінності свободи й гідності, а також із кіборгами АТО – захисниками Донецького аеропорту, чия стійкість і незламність стали прикладом мужності та відданості Україні (Скрипник, 2022).

Подання теми героїзму відповідає віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку, оскільки ґрунтується на емоційно позитивних образах і зрозумілих для дитини прикладах. Через знайомство з героями різних історичних епох – від Українських січових стрільців до Героїв Небесної Сотні та кіборгів АТО – дитяча література виконує важливу виховну функцію, сприяючи формуванню почуття національної гордості, громадянської свідомості та основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

Водночас у сучасній українській дитячій літературі образ героя не обмежується лише визначними історичними постатями чи героями національно-визвольної боротьби. Дедалі частіше героями сучасних художніх творів постають самі діти – звичайні хлопчики й дівчатка, які в умовах сучасних суспільних викликів виявляють внутрішню силу, відповідальність, турботу про близьких і любов до Батьківщини.

Такий підхід є особливо значущим для дітей старшого дошкільного віку, оскільки сприяє механізму ідентифікації: дитина впізнає себе в персонажі, що посилює виховний та ідентифікаційний потенціал художнього тексту.

Особливе місце у формуванні основ української національної ідентичності посідають сучасні видання для дітей дошкільного віку, створені з урахуванням актуальних соціальних викликів. Так, дитяча книга О. Скуловатової «Дітлахи. Незламні історії» (2024), адресована дітям 5–8 років, знайомить дітей дошкільного віку із прикладами стійкості, взаємодопомоги та любові до рідної землі в умовах війни. У центрі оповідань – дитячі персонажі, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях, проте щоденно долають страх, тривогу й невизначеність, демонструючи моральну зрілість, підтримку родини та віру в Україну. Показовою в цьому контексті є історія «Володько – мамин захисник», у якій змальовано досвід дитини, батько якої вступив до територіальної оборони. Залишившись удома з мамою, хлопчик символічно бере на себе роль її «захисника», підтримуючи матір, допомагаючи в побуті та зберігаючи емоційну стійкість, поки тато боронить кордони держави й територіальну цілісність України. У художньому творі акцент перенесено з воєнної тематики на внутрішню відповідальність дитини, її здатність до співпереживання, турботи й усвідомлення власної причетності до спільної справи (Скулатова, 2024).

Важливим аспектом формування української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку є усвідомлення дитиною себе як громадянина власної держави. Саме на цьому етапі закладаються первинні уявлення про державу, її символи, суспільні правила та взаємну відповідальність громадян і державних інституцій. Значний виховний потенціал у цьому контексті має книга О. Зав'язкіна «Я люблю свою країну. Дітям про державу та Конституцію» (2020), рекомендована для дітей 5–7 років. Видання в доступній, наочно-образній формі знайомить дітей старшого дошкільного віку із базовими поняттями державності, символікою України, правами та обов'язками громадян. Через зрозумілі пояснення й приклади з повсякденного життя у дітей старшого дошкільного віку формується початкове усвідомлення себе як частини держави, відпові-

дальне ставлення до правил спільного життя та повага до української державності.

Доповнюють означений напрям книги, спрямовані на розширення знань про Україну як цілісний культурно-історичний простір. Зокрема, видання Ю. Каспарової та Ю. Ран «Читаємо про Україну» (2024), орієнтоване на дітей 5–7 років, містить тексти пізнавального характеру, що знайомлять дітей старшого дошкільного віку з природними особливостями країни, культурними традиціями, звичаями та мовними особливостями українського народу. Матеріали зазначеної дитячої книги сприяють формуванню цілісного уявлення про Україну, розвитку пізнавального інтересу та емоційно позитивного ставлення до рідної землі, збагачують словниковий запас і підтримують формування мовної компетентності дітей (Каспарова, Ран, 2024).

Варто підкреслити, що головними персонажами й героями художніх творів сучасної української дитячої літератури, спрямованих на формування української національної ідентичності, постають не лише Герої України чи самі діти як носії досвіду повсякденного героїзму, а й персоніфіковані образи тварин. Тваринні образи є особливо значущими для дітей старшого дошкільного віку, оскільки відповідають їхнім віковим психологічним особливостям, сприяють емоційній залученості та полегшують засвоєння складних соціальних і моральних понять.

Особливо емоційно значущими для дітей старшого дошкільного віку є персоніфіковані образи героїв, які поєднують риси реального прототипу та художнього персонажа. Так, книга Зоряни Живки «Пес Патрон. Маленька історія про велику мрію» (2022), розрахована на дітей 4–8 років, через образ відомого героя формує у дітей дошкільного віку уявлення про сміливість, доброту, відповідальність, служіння людям і любов до України.

Пес Патрон – реальна службова собака Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), яка бере участь у розмінуванні територій і стала одним із найвпізнаваніших символів героїзму під час повномасштабної війни росії проти України. Образ собаки є надзвичайно близьким і зрозумілим дітям дошкільного віку, адже тварини викликають у них почуття довіри, симпатії та прихильності.

Завдяки цьому дитина легко приймає героя, емоційно ідентифікується з ним і засвоює закладені в образі ціннісні орієнтири. Крім цього, у художньому творі пес Патрон постає не лише як сміливий і відданий помічник рятувальників, а й як уособлення сили духу, стійкості та готовності допомагати іншим. Через його вчинки дітям у доступній формі пояснюється, що героїзм полягає не лише у великих подвигах, а й у щоденній відповідальній праці, турботі про людей і прагненні захищати рідну землю. Образ Патрона навчає дітей бути сильними, добрими, небайдужими, вірити у власні можливості та усвідомлювати свою причетність до спільної справи (Живка, 2022).

Слід зазначити, що аналіз сучасних українських дитячих художніх творів засвідчує їх значний потенціал у формуванні основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Змістовий та образний простір сучасної дитячої літератури охоплює широке коло ціннісно значущих тем: усвідомлення належності до українського народу, повагу до держави та її символів, утвердження значення рідної мови як маркера національної ідентичності, а також осмислення героїзму в його історичних, сучасних і повсякденних проявах. Особливо важливо, що сучасна українська дитяча література репрезентує багатовимірний образ героя, який постає не лише в образах історичних постатей чи Захисників України, а й у постатях дітей та персоніфікованих образах тварин, близьких і зрозумілих дитячому сприйняттю. Окреслений підхід відповідає віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку, сприяє їх емоційній залученості та активізує механізми ідентифікації, що є необхідною передумовою формування української національної ідентичності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасна українська дитяча література є потужним і багатофункціональним засобом формування основ української національної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Дитяча література сприяє становленню ціннісних орієнтацій дитини, формуванню позитивного емоційно-ціннісного ставлення до Батьківщини, рідної мови, культури, історії та державності, а також розвитку емпатії, моральної чутливості й соціальної відповідальності. Аналіз наукових джерел

і художніх творів засвідчив, що сучасні українські твори для дітей старшого дошкільного віку здатні виконувати не лише виховну, а й підтримувальну функцію, що є особливо важливим в умовах повномасштабної війни та пов'язаних із нею психоемоційних викликів.

У ході дослідження встановлено, що ефективність формування української національної ідентичності значною мірою забезпечується змістовим та образним розмаїттям сучасної української дитячої літератури. Важливу роль відіграє репрезентація багатовимірного образу героя, який постає в образах історичних постатей і Захисників та Захисниць України, дітей як носіїв повсякденного героїзму, а також персоніфікованих образів тварин, близьких і зрозумілих дитячому сприйняттю. Використання україн-

ської мови як маркера національної належності та носія культурної пам'яті, а також контекстуально зумовлене введення іншомовних елементів для позначення «чужого» підсилюють ідентифікаційний потенціал художнього тексту.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на емпіричне вивчення впливу сучасної української дитячої літератури на формування національної ідентичності дітей різних вікових груп дошкільного віку, зокрема в умовах воєнного та післявоєнного суспільного простору. Перспективним є також дослідження ефективності різних жанрів дитячої літератури, ролі ілюстративного матеріалу та інтеграції художніх текстів у комплексну систему національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. (2014). Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Бех І., Чорна К. Методист (Шкільний світ). № 11. С. 11–25.
2. Живка З. (2022). Пес Патрон. Маленька історія про велику мрію. Львів: Свічадо. 64 с.
3. Зав'язкин О. (2020). Я люблю свою країну. Дітям про державу та Конституцію. Видавництво: Читанка. 96 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» (2025). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/pfukab>
5. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
6. Каспарова Ю., Ран Ю. (2024). Читаємо про Україну. Видавництво: Ранок. 64 с.
7. Ковалевська Є. (2013) Іван Андрусяк: дитячий письменник має прививати смак до читання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/aftmzc>
8. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1. (2007). Авт.-уклад. Ю. Ковалів. К: ВЦ «Академія». 608 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/clrwvd>
9. Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят з національно-патріотичного виховання. (2022). Автори і укладачі Гавриш Н., Косенчук О. Харків: Ранок. 96 с.
10. Пелех О. (2015). Історія наукової рецепції поняття «література для дітей». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/ektfmi>
11. Скуловатова О. (2024) Дітлахи. Незламні історії. Видавничий дім: Школа. 144 с.
12. Скрипник В. (2022). Найцікавіше про Україну та її героїв. (2022). Читанка. 16 с.
13. Рейпольська О. (2024). Виховання української національної ідентичності у дітей дошкільного віку. Виховні засади утвердження української національної ідентичності. Методичний посібник. Журба К., Бех І., Канишевська Л., Корнієнко А., Малиношевський Р., Рейпольська О. Івано-Франківськ: НАІР. С. 27–31.
14. Чернишенко В. (2022). Битва за місто [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/kaiiab>

REFERENCES:

1. Bekh I. (2014). Prohrama ukrainskoho patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. Bekh I., Chorna K. Metodyst (Shkilnyi svit). № 11. С. 11-25. (in Ukrainian).
2. Zavyazkyn O. (2020). Ya liubliu svoiu krainu. Ditiyam pro derzhavu ta Konstytutsiiu. Vydavnytstvo: Chytanka. 96 s. (in Ukrainian).
3. Zhyvka Z. (2022). Pes Patron. Malenka istoriia pro velyku mriiu. Lviv: Svichado. 64 s. (in Ukrainian).
4. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» (2025). [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/pfukab> (in Ukrainian).
5. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti» (2022). [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (in Ukrainian).

6. Kasparova Yu., Ran Yu. (2024). Chytaiemo pro Ukrainu. Vydavnytstvo: Ranok. 64 s. (in Ukrainian).
7. Kovalevska Ye. (2013) Ivan Andrusiak: dytiachyi pysmennyk maie pryvyvaty smak do chytannia. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/aftmzc> (in Ukrainian).
8. Literaturoznavcha entsyklopediia: U dvokh tomakh. T. 1. (2007). Avt.-uklad. Yu. Kovaliv. K: VTs «Akademiia». 608 s. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/clrwvd> (in Ukrainian).
9. Moia kraina – Ukraina: khrestomatiia dlia doshkilniat z natsionalno-patriotychnoho vykhovannia. (2022). Avtory i ukkladachi Havrysh N., Kosenchuk O. Kharkiv: Ranok. 96 s. (in Ukrainian).
10. Pelekh O. (2015). Istoriia naukovoi retseptsii poniattia «literatura dlia ditei». [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/ektfmi> (in Ukrainian).
11. Skulovatova O. (2024) Ditlakhy. Nezlamni istorii. Vydavnychiy dim: Shkola. 144 s. (in Ukrainian).
12. Skrypnyk V. (2022). Naitsikavishe pro Ukrainu ta yii heroiv. (2022). Chytanka. (in Ukrainian).
13. Reipolska O. (2024). Vychovannia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti u ditei doshkilnoho viku. Vychovni zasady utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti. Metodychnyi posibnyk. Zhurba K., Bekh I., Kanishevska L., Korniienko A., Malynoshevskiy R., Reipolska O. Ivano-Frankivsk: NAIR. S. 27–31. (in Ukrainian).
14. Chernyshenko V. Bytva za misto (2022). [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/kaiiab> (in Ukrainian).

Дата першого надходження статті до видання: 23.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.09.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

